

Науковий вісник Львівського національного університету
ветеринарної медицини та біотехнологій імені С.З. Гжицького.
Серія: Економічні науки

Scientific Messenger of Lviv National University
of Veterinary Medicine and Biotechnologies.
Series: Economical Sciences

ISSN 2519-2701 print

<https://nvlvet.com.ua/index.php/economy>

doi: 10.32718/nvlvet-e9404

ГУМАНІТАРНА ОСВІТА В СИСТЕМІ ВИЩОЇ ШКОЛИ

HUMANITARIAN EDUCATION IN HIGHER SCHOOL

UDC 796. 332/. 333 : 612. 825. 2:796. 077. 5

Influence of varieties of football on psychoemotional state and specific disability of students of the veterinary medicine faculty

B. S. Semeniv¹, I. V. Matiishin², I. D. Yakimishin¹, O. L. Kovban¹, T. R. Mazur¹

¹Stepan Gzhytskyi national university of veterinary medicine and biotechnologies Lviv, Ukraine

²Drohobych Ivan Franko State Pedagogical University, Drohobych, Ukraine

Article info

Received 14.01.2020

Received in revised form

17.02.2020

Accepted 18.02.2020

Stepan Gzhytskyi National
University of Veterinary Medicine
and Biotechnologies Lviv,
Pekarska Str., 50, Lviv,
79010, Ukraine.
Tel.: +38-097-443-43-69
E-mail: bodsemen@gmail.com

Drohobych Ivan Franko State
Pedagogical University,
Ivan Franko Str., 24,
Drohobych, 82100, Ukraine.

Semeniv, B. S., Matiishin, I. V., Yakimishin, I. D., Kovban, O. L., & Mazur, T. R. (2020). Influence of varieties of football on psychoemotional state and specific disability of students of the veterinary medicine faculty. Scientific Messenger of Lviv National University of Veterinary Medicine and Biotechnologies. Series: Economical Sciences, 21(94), 22–27. doi: 10.32718/nvlvet-e9404

The analysis of theoretical and practical lessons in the discipline of physical education and profiling physical training of students in higher education institutions of Ukraine shows that physical exercises and training regimes are considered from the point of view of increasing the level of physical fitness and physical development of students in the educational process of physical education. In the educational process of higher education institutions of Ukraine in the discipline of physical education are considered such tasks as: formation of personal and physical qualities, preparation for future professional activity, promotion of the proper formation of a healthy lifestyle and promotion of health, ensuring a high level of special professional capacity for work the whole period of study. Physical education in the process of education in higher education institutions of Ukraine are of great importance in the future professional activity of the civic environment. The essence and task of profile physical training is to reduce adaptation to future professional activity, increase the level of special professional capacity, stress resistance to unfavorable conditions of professional activity, promote prevention of occupational diseases, eliminate psychological fatigue in working day mode, promote emotional state.

Key words: veterinary medicine, physical education, football, modes, professional activity, psychoemotional state, qualities, efficiency, research, experiment, students.

Вплив різновидів футболу на психоемоційний стан та спеціальну працездатність студентів факультету ветеринарної медицини

Б. С. Семенів¹, І. В. Матієшин², І. Д. Якимішин¹, О. Л. Ковбан¹, Т. Р. Мазур¹

¹Львівський національний університет ветеринарної медицини та біотехнологій імені С. З. Гжицького, м. Львів, Україна

²Дрогобицький державний педагогічний університет імені І. Франка, м. Дрогобич, Україна

Аналіз теоретичних та практичних занять з дисципліни "Фізичне виховання" та профілюючої фізичної підготовки студентів у навчальних закладах вищої освіти України демонструє, що фізичні вправи та тренувальні режими розглядаються з позиції підвищення рівня фізичної підготовленості та фізичного розвитку студентів у навчально-виховному процесі під час занять з фізично-

го виховання. У навчально-виховному процесі закладів вищої освіти України з навчальної дисципліни “Фізичне виховання” розглядаються такі завдання, як: формування особистісних та фізичних якостей, підготовка до майбутньої професійної діяльності, сприяння правильному формуванню здорового способу життя та зміцненню здоров’я, забезпечення високого рівня спеціальної професійної працездатності впродовж усього періоду навчання. Фізкультурно-оздоровчі заняття в процесі навчання у закладах вищої освіти України мають велике значення для майбутньої професійної діяльності. Суть та завдання профільної фізичної підготовки полягає в скороченні адаптації до майбутньої професійної діяльності, підвищенні рівня спеціальної професійної працездатності, стресостійкості до несприятливих умов професійної діяльності, профілактиці професійних захворювань, ліквідації психологічної втоми в режимі трудового дня, сприянні підвищенню психоемоційного стану.

Ключові слова: ветеринарна медицина, фізичне виховання, футбол, режими, професійна діяльність, психоемоційний стан, якості, працездатність, дослідження, експеримент, студенти.

Вступ

Постановка проблеми. Дослідниками з питань фізичного виховання сформульовані завдання профілюючої фізичної підготовки студентів, основними із яких є поліпшення психофізіологічної діяльності організму людини відповідно до професійної діяльності, умов праці, а саме: психологічна та матеріально-технічна відповідність в процесі професійної діяльності умовам розвитку науково-технічного прогресу, настання психофізичної втоми та ін. (Domina, 2010; Romanenko, 2013; Koval, 2016; Prystavskiy et al., 2018).

На думку дослідників з фізичного виховання (Arefev et al., 2010; Plisko et al., 2013; Kozeryk, 2015), традиційні технології освіти зорієнтовані і побудовані на пасивних інформаційних принципах. Вимога сьогодення – зробити студента співучасником навчально-виховного процесу, підготувати його не стільки до задачі контрольних вимог і нормативів, скільки до подальшого використання засобів фізичної культури та спорту в повсякденному житті та майбутній професійній діяльності. Однією з проблем системи фізичного виховання закладів вищої освіти України, як зазначено в більшості науково-методичних робіт (Domina, 2010; Kozeryk, 2013), є недостатня професійна спрямованість; відсутність чіткого системного уявлення про психофізичну підготовку студентської молоді, що здатна успішно функціонувати в умовах оновлення суспільства з урахуванням усіх реалій сьогодення, що складаються; відсутність науково обґрунтованої моделі системи фізичного виховання в закладах вищої освіти загалом та з урахуванням майбутньої професійної діяльності студентів.

Діяльність фахівця ветеринарної медицини пов’язана з гіподинамією, зі значним розумовим напруженням. Лікареві ветеринарної медицини необхідно витримувати дію сильних психологічних подразників, вміння концентрувати увагу, зберігати впродовж робочого дня оптимальний психоемоційний тонус (Semeniv et al., 2016; Prystavskiy et al., 2018; Semeniv et al., 2018; Semeniv et al., 2019). Для професійної діяльності майбутнього фахівця ветеринарної медицини потрібна психологічна стійкість та витримка в нестандартних ситуаціях, вміння переключатися з одного виду діяльності на інший.

Як зазначають Т. Г. Приставський та А. М. Бабич (Prystavskiy et al., 2018), робота лікаря ветеринарної медицини належить до категорії фізичної праці малої інтенсивності, але з великими затратами психоемоційної енергії, що визначає потребу в розвитку певних груп м’язів та психофізіологічних можливостей орга-

нізму майбутнього фахівця ветеринарної медицини. Здебільшого праця лікаря ветеринарної медицини пов’язана зі статичними зусиллями без значного переміщення в просторі, що знижує функціонування систем дихання і кровообігу та уповільнює відновні процеси в організмі.

Професійна діяльність фахівців ветеринарної медицини протікає у режимі зниження загальних енергетичних витрат організму (Semeniv et al., 2016; Prystavskiy et al., 2018). Вимушена робоча поза, супроводжуючись статичним напруженням м’язів, може призвести до стомлення і перенапруження опорно-рухового апарату. Основними патологічними факторами гіподинамії є зниження роботи серцево-судинної, дихальної систем організму, а також опорно-рухового апарату. Погіршується кровообіг, виникає гіпоксія головного мозку, зменшується інтенсивність дихання. Зниження інтенсивності обміну речовин призводить до появи жирових відкладень (Kozeryk, 2013; Semeniv et al., 2018).

Готовність до майбутньої професійної діяльності лікаря ветеринарної медицини визначається багатьма факторами, кожному з яких фахівці з фізичного виховання виділяють окреме місце. Специфіка даної професії висуває високі вимоги до майбутнього фахівця в галузі ветеринарної медицини. Найважливішою постановкою для профілюючої фізичної підготовки майбутнього фахівця в галузі ветеринарної медицини є добір потрібних комплексів фізичних вправ та тренувальних режимів, які вирішують поставлені завдання та цілі з швидкої адаптації майбутнього фахівця до професійної діяльності з метою забезпечення необхідного рівня окремих рухових навичок, найповнішої відповідності фізичних і психофізіологічних якостей характеру обраного виду професійної діяльності (Domina, 2010; Plisko et al., 2013).

Важливе місце у вирішенні зазначених питань займає, окрім досконалого знання основ і специфіки обраної професії, фізична підготовка з її ефективними засобами формування професійної надійності, загальної та спеціальної працездатності, здоров’я майбутнього спеціаліста (Domina, 2010; Romanenko, 2013). Тому система фізичного виховання у закладах вищої освіти України є важливою ланкою в структурі підготовки студентів до майбутньої професійної діяльності. Фізичне виховання як навчальна дисципліна є обов’язковою для студентів всіх спеціальностей, вона сприяє забезпеченню гармонійного розвитку особистості, є чинником зміцнення здоров’я, оптимізації фізичного та психофізіологічного стану студентів у процесі професійної підготовки (Kozeryk, 2013;

Semeniv et al., 2018). В зв'язку з цим профільна фізична підготовка студентів повинна сприяти формуванню професійних якостей майбутнього фахівця, підвищенню рівня спеціальної професійної діяльності працівника, поліпшенню психоемоційного стану.

Організація дослідження. Дослідження проводились на базі кафедри фізичного виховання, спорту і здоров'я спільно з профільними кафедрами факультету ветеринарної медицини Львівського національного університету ветеринарної медицини та біотехнологій імені С. З. Гжицького

Об'єкт дослідження – процес фізичного виховання студентів факультету ветеринарної медицини Львівського національного університету ветеринарної медицини та біотехнологій ім. С. З. Гжицького.

Предмет дослідження: вплив різновидів футболу на заняттях фізичного виховання на психоемоційний стан та спеціальну працездатність студентів факультету ветеринарної медицини.

Аналіз останніх наукових досліджень з розв'язання цієї проблеми. Аналіз науково-методичної літератури з окресленої проблематики показує, що в основу профілюючої фізичної підготовки студентів покладені праці науковців Р. Т. Раєвського, В. А. Романенка, які адаптували рухову активність студентської молоді в процесі навчання з курсу “Фізичне виховання” до майбутньої професійної діяльності.

Проблемами застосування комплексів фізичних вправ та тренувальних режимів у процесі фізичного виховання студентської молоді для підвищення психофізичного стану студентів та покращення спеціальної професійної працездатності займалися Присяжнюк С. І., Романчук С. В. (Prysiazniuk et al., 2007; Romanchuk, 2012).

У дослідженнях науковців з фізичного виховання та спортивної фізіології відображена можливість розвитку та вдосконалення професійних, психофізичних якостей та рухових навичок в процесі занять з фізичного виховання. Дослідження науковців, що займалися даною проблематикою, показують суттєвий розвиток професійних вмінь, навиків та особистісних якостей в процесі фізичного виховання студентської молоді (Domina, 2010; Romanchuk, 2012; Romanenko, 2013).

В. А. Романенко у своїх наукових працях розкриває психофізіологічні механізми втому в процесі професійної діяльності, від яких залежить забезпечення високої професійної працездатності людини, що залежить від її психофізичного стану (Romanenko, 2013).

Успішні наукові дослідження проводились науковцями з фізичного виховання та спорту щодо розвитку та вдосконалення фізичних якостей і формування рухових вмінь та навиків в процесі занять з фізичного виховання зі студентською молоддю, координаційних здібностей (Domina, 2010; Plisko et al., 2013; Kozeryk, 2013), рухової реакції та швидкості рухової реакції в певних діях (Kozeryk, 2015; Prystavskiy et al., 2018).

Голубева О. Т., Сопіла Ю. М. (Semeniv et al., 2018) у своїх дослідженнях наголошують, що координаційні здібності особливо впливають на успішність фахової

підготовки студентської молоді та підкреслюють, що викладачами повинна приділятися особлива увага для їхнього вдосконалення засобами фізичного виховання.

У наукових дослідженнях Гусака О. Д., Романчука С. В. розкрито вплив засобів фізичної культури на розвиток особистісних якостей військовослужбовців, підвищення психологічної стійкості, доведено, що водночас із вихованням вольових якостей в процесі занять з фізичної підготовки відбувається підвищення здатності воїнів керувати своїми емоціями (Romanchuk, 2012).

У дослідженнях В. І. Шандрюгося відображено ефективність застосування засобів спортивної боротьби в процесі фізичного виховання учнів. Психофізіологічні механізми побудови рухів відіграють важливу роль у формуванні координаційних якостей (Shandryhos & Mozoliuk, 2012; Shandryhos, 2016).

За дослідженнями Ж. Г. Дьоміної, до засобів фізичного виховання майбутніх учителів музики належать фізичні вправи та види спорту, спрямовані на розвиток та вдосконалення координації, частоти і точності рухів рук, рухливості кистей рук та пальців, вправи швидкісного, динамічного характеру, вправи для зміцнення м'язового корсету. Ці вправи можуть бути як з предметами, так і без. Особливої уваги заслуговують вправи з булавами, тенісними м'ячами, а також оволодіння технікою гри в баскетбол. Ці вправи впливають на функціональний розвиток рук, їхню еластичність та рухливість, збільшення частоти рухів (Domina, 2010).

У працях науковців з фізичної культури і спорту (Arefev et al., 2010; Plisko et al., 2013; Kozeryk, 2015; Prystavskiy et al., 2018) досліджено, що низький рівень психофізичної діяльності викликає швидку втому, насамперед психологічну.

В сучасних умовах розвитку науково-технічного прогресу відбувається значне зменшення застосування м'язових зусиль та велике збільшення навантаження припадає на роботу центральної нервової системи, дані навантаження призводять до збільшення кількості помилок в навчально-виховному процесі та майбутній професійній діяльності, зниження творчої активності.

Аналіз науково-методичної літератури дозволяє стверджувати, що дослідження підвищення психологічного стану майбутніх фахівців в галузі ветеринарної медицини в навчально-виховному процесі засобами фізичної культури і спорту, утилізація психофізіологічної втому в процесі занять з фізичного виховання, покращення рівня психофізіологічної діяльності, стійкості до професійних захворювань недостатньо висвітлено та вказує на користь подальших досліджень з окресленого питання.

Матеріал і методи досліджень

1. Теоретичний аналіз та узагальнення науково-методичної літератури, порівняння та систематизація.
2. Медико-біологічні (психоемоційний стан за методикою САН, зорово-моторна реакція, частота серцевих скорочень, артеріальний тиск).

3. Педагогічні методики дослідження.
4. Професійна діяльність (кількість переглянутих знаків).
5. Математичні методи дослідження.

Завдання дослідження:

1. Визначити експериментальним шляхом різновиди футболу, які знімають психологічну втому в режимі робочого дня студентів факультету ветеринарної медицини.
2. Підвищення рівня професійної діяльності майбутніх фахівців ветеринарної медицини в навчально-виховному процесі засобами футболу.
3. Визначити в процесі фізичного виховання різновид футболу для підвищення психоемоційного стану студентів факультету ветеринарної медицини в процесі фізичного виховання.

Результати та їх обговорення

Відповідно до особливостей професійної діяльності лікарів ветеринарної медицини та ветеринарної експертизи та висунутих вимог до процесу підготовки студентів, викладачами кафедри фізичного виховання, спорту і здоров'я Львівського національного університету ветеринарної медицини та біотехнологій імені С. З. Гжицького спільно з викладачами профілюючих кафедр було визначено підбір різновидів футболу, спрямованих на розвиток виявлених психофізіологічних можливостей майбутнього працівника в галузі ветеринарної медицини, які б здатні були забезпечити профілактику професійних захворювань, підвищення психоемоційного стану, підвищення спеціальної професійної працездатності в процесі навчання та в майбутній професійній діяльності. Для визначення необхідного різновиду футболу в процесі фізичного виховання були складені три експериментальні групи чоловіків. Кожна з трьох експериментальних груп

складалася з адекватних для професії лікарів ветеринарної медицини та лікарів ветеринарної експертизи, з орієнтацією на витривалість (1-а мініфутбол 7x7), швидкість (2-а футзал) та швидкісну витривалість (3-я футбол 3x3). Експериментальні групи № 2; № 3 та контрольна група склалися з однакової кількості людей – по 12 осіб, експериментальна група № 1 складалася з 14 осіб.

Основним завданням було спеціально підібраними засобами футболу утилізувати психологічну втому, яка настає в навчально-виховному процесі під час виконання професійної діяльності протягом двох академічних годин. За експертною оцінкою фахівців профілюючих кафедр з ветеринарної медицини виконання професійної діяльності студентами факультету ветеринарної медицини та ветеринарної гігієни відповідала середньому рівню складності.

Студенти експериментальних та контрольної груп після виконання спеціального двогодинного завдання з професійної діяльності отримали орієнтовно однакове психологічне навантаження та орієнтовно однаковий рівень функціонального стану, про що свідчить порівняння зареєстрованих в різних групах даних ($P < 0,05$).

Після проходження дослідження рівня функціонального стану студенти всіх груп проходили 1,5-годинне тренування, з різновидів футболу, після чого зареєструвались показники функціонального стану студентів.

В результаті тренувального заняття, спрямованого на підвищення психологічного стану студентів, утилізацію психологічного навантаження, підвищення спеціальної професійної діяльності, рівень функціонального стану студентів всіх груп зазнав змін. Аналіз отриманих даних показує, що навчально-тренувальні режими під дією різновидів футболу і зумовили різні зміни рівня функціонального стану студентів.

Таблиця 1

Зміни показників спеціальної працездатності під впливом різновидів футболу

Групи	К-ть осіб	Кількість переглянутих знаків				Величина приросту, в %
		вихідний рівень		після тренування		
		$X \pm Mx$	σ	$X \pm Mx$	σ	
Контрольна	12	60,8 ± 2,7	0,9	61,1 ± 2,8	1,0	1
Перша експ. (мініфутбол 7x7 – загальна витривалість)	14	63,2 ± 2,1	0,6	54,2 ± 6,3	2,3	-22
Друга експ. (футзал 3x3 – швидкісна витривалість)	12	61,7 ± 3,1	0,5	101,8 ± 17,9	6,1	61,7
Третя експ. (футзал 5x5 – швидкість)	12	62,8 ± 3,2	1,1	92,7 ± 10,5	3,7	50,4

У першій експериментальній групі, де проводились навчально-тренувальні заняття з мініфутболу на трав'яному покритті (7x7), спрямовані на розвиток витривалості, даний тренувальний режим не лише не зняв втоми після професійної діяльності, а навпаки, ще більше її посилював. Свідченням цього є показники кількості переглянутих спеціальних професійних знаків, котрі зменшились на 9 рядків з $63,2 \pm 2,1$ до $54,2 \pm 6,3$.

Запланований результат вдалося отримати в другій експериментальній групі, де, як відомо, застосовувались засоби футзалу 3x3, спрямовані на розвиток швидкісної витривалості. У цьому випадку за всіма показниками були зареєстровані позитивні зміни. Студенти цієї досліджуваної групи після навчально-тренувального заняття на 61,7 % поліпшили свою спеціальну професійну діяльність, покращився також їхній психоемоційний стан, за даними тесту САН, на 46,5 %.

Таблиця 2

Зміна активності (од.) студентів за даними тесту САН під впливом різновидів футболу

Група	К-ть осіб	Вихідний рівень		Після навантаження		Величина приросту у %	Відмінності з контрольною групою			Відмінності між групами		
		X ± Mx	σ	X ± Mx	σ		t	p	t	p		
Контр.	12	2,7 ± 0,1	0,1	2,7 ± 0,2	0,2	-	-	-	-	-	-	-
№ 1	14	2,5 ± 0,2	0,06	2,9 ± 0,5	0,1	16,9	K-1	1,0	> 0,05	1-2	2,3	> 0,05
№ 2	12	2,7 ± 0,3	0,1	4,0 ± 0,5	0,4	45,4	K-2	2,1	> 0,05	2-3	0,3	> 0,05
№ 3	12	2,6 ± 0,5	0,1	3,8 ± 0,4	0,3	38,5	K-3	1,6	> 0,05	1-3	2,3	> 0,05

Інша ситуація спостерігалась в групі № 3, в якій використовувалися засоби футболу (футзал 5x5) – тренувальний режим, спрямований на розвиток швидкісних якостей. З наведених даних таблиці 1 в цій групі у студентів зареєстровані позитивні зміни за

показниками спеціальної професійної діяльності. Проте порівнюючи отримані показники – до та після закінчення навчально-тренувального заняття, бачимо, що вказані позитивні зміни не настільки суттєві.

Таблиця 3

Зміни зорово-моторної реакції на диференційований подразник під впливом тренування в розвитку з мініфутболу (група № 1), футзалу 3x3 (група № 2), футзалу 5x5 (група № 3)

Група	К-ть осіб	Вихідний рівень		Рівень після тренування		Величина приросту в %	Відмінності		
		X ± Mx	σ	X ± Mx	σ		t	p	
№ 1	14	403,2 ± 12,1	4,0	454,9 ± 11,0	3,7	-12,7	1-2	4,0	< 0,01
№ 2	12	422,5 ± 18,7	6,2	343,0 ± 10,3	3,4	-19,1	1-3	3,3	> 0,05
№ 3	12	398,7 ± 13,3	4,4	360,8 ± 13,1	4,4	-9,5	2-3	1,8	< 0,05

В другій експериментальній групі, де застосовувалися засоби футболу, спрямовані на розвиток швидкісної витривалості на 80,5 мс; з 422,5 ± 18,7 до 343,0 ± 10,3 зменшилась у них зорово-моторна реакція на диференційований показник, зменшилася якість помилок на ЗМР – на 48,6 %.

такі комплекси фізичних вправ та тренувальних режимів.

Перспективи подальших досліджень: визначення основних засобів фізичної культури та спорту для забезпечення кумулятивного ефекту підвищення професійної працездатності майбутніх фахівців в процесі фізичного виховання.

Висновки

1. Таким чином, засоби футболу (футзал 3x3) привели до підвищення рівня психофізичного стану та спеціальної професійної діяльності, у студентів після навчально-тренувального заняття на 61,7 % покращилась професійна діяльність.

2. Навчально-тренувальні заняття з футзалу (5x5) мали дещо меншу ефективність в цьому плані. Менш ефективними були зміни рівня фізичного стану та спеціальної професійної діяльності.

3. Викладений аналіз експериментальних даних дозволяє стверджувати, що для досягнення поставленої мети у покращенні спеціальної професійної діяльності та утилізації психофізіологічного навантаження необхідно застосовувати засоби футболу, спрямовані на розвиток швидкісної витривалості, психоемоційний стан студентів, за даними тесту САН, покращився на 45,4 %.

4. Науковий результат, отриманий нами в процесі дослідження, має певне підтвердження та обґрунтування в наукових літературних джерелах, відповідно до чого короткотривалі навчально-тренувальні заняття в режимі великої інтенсивності призводить до активізації центрів кори головного мозку, поліпшують короткотривалу зорову пам'ять, позитивно впливають на психоемоційний стан людей, котрі використовують

References

Arefev, V. H. Andrieieva O. V., & Mykhailova, N. D. (2010). *Praktykum uchytelia fizychnoi kultury: metod. posib.* Kamianets podilskyi: PP Buinytskyi O. A. (in Ukrainian).

Domina, Zh. H. (2010). *Metodyka navchannia vprav koordynatsiinoi spriamovanosti maibutnikh uchyteliv muzyky u protsesi fizychnoho vykhovannia: dys. kand. ped. nauk: 13.00.02.* K. (in Ukrainian).

Hardman, K., & Green, K. (2011). *Contemporari issues in phisical education.* Mayer & Mayer Verlag, 300.

Hardman, K., & Green, K. (2011). *Contemporari issues in phisical education.* Mayer & Mayer Verlag, 300.

Koval, V. V. (2016). *Profesiyno-prukladna fizychna pidgotovka ychniv proftehychulysh: Naukovi zapuski RDGY, 13(56), 149–152* (in Ukrainian).

Kozeryk, Y. V. (2013). *Vuznachenia pokaznikuv ryhovoї pigotovlenosti ychenuc profesiuno-technichnuh navchalnuh zakladiv. Zb. nayk. prac Chidnoevropeuskogo nacionalnogo univrsutety imeni L. Ykrainku, 1, 166–170* (in Ukrainian).

Kozeryk, Y. V. (2015). *Vyznachenia efektyvnosti pedagogychnoi tehnologii formyvania ryhovuh navuchok ychenuc profesiuno-technichnuh navchalnuh zakladiv. Visnuk CHNPU imeni T.G. Shevchenka, 125, 162–165* (in Ukrainian).

- Plisko, V. I., Kozeryk, Y. V., & Bulanov, O. M. (2013). Organizacia procesu fizychnoi pidgotovky v zakladah profesiuno-tehnicnoi osvitu: Visnuk CHNPU imeni T.G. Shevchenka, Chernigiv, 13, 200–202 (in Ukrainian).
- Prysiashniuk, S. I., Krasnov, V. P., Tretiakov, M. O., Raievskiy, R. T., Kiiko, V. Y., & Panchenko, F. V. (2007). Fizychno vykhovannia: navchalnyi posibnyk. K.: Tsentri uchbovoi literatury (in Ukrainian).
- Prystavskiy, T. H., Kovban, O. L., Babych, A. M., & Nezghoda, S. P. (2018). Samostiini zaniattia studentiv fizychnoiu kulturoiu u VNZ: navch. Posib. Lviv: LNUVMtaBT imeni C.Z. Hzhyskoho (in Ukrainian).
- Romanchuk, S. V. (2012). Fizychna pidhotovka kursantiv viiskovykh navchalnykh zakladiv sukhoputnykh viisk Zbroinykh syl Ukrainy. Monohrafiia. Lviv: ASV (in Ukrainian).
- Romanenko, V. A. (2013). Psykhofyziolohycheskyi status studentok. Donetsk: DNU (in Ukrainian).
- Semeniv, B. S., Babych, A. M., Iakymyshyn, I. D., & Holubeva O. T. (2018). Teoretyko-metodychni rekomendatsii z profilnoi fizychnoi pidhotovky studentiv kharchovykh tekhnolohii: navch. posibn. Lviv: LNUVMtaBT imeni C. Z. Hzhyskoho (in Ukrainian).
- Semeniv, B. S., Stakhiv, M. M., Babych, A. M., Prystavskiy, T. H., Holubeva, O. T., & Sopila, Yu. M. (2019). Formuvannia spetsialnoi pratsezdatsnosti maibutnikh tekhnolohiv kharchovoi promyslovosti v protsesi zaniat z fizychnoho vykhovannia. Naukovyi visnyk LNUVMB imeni S.Z. Gzhyskoho. Seriia "Ekonomichni nauky", 21(93), 75–80. doi: 10.32718/nvlvet-e9315 (in Ukrainian).
- Semeniv, B. S., Yakymyshyn, I. D., & Stakhiv, M. M., (2016). Profiliuiucha fizychna pidhotovka studentiv: navch. posibn. Lviv: LNUVM ta BT imeni C. Z. Hzhyskoho (in Ukrainian).
- Shandryhos, V. I., & Mozoliuk, O. V. (2012). Zastosuvannia atletychnoi himnastyky u fizychnomu vykhovanni studentiv. Khmelnytskyi: KhNU, 156–158 (in Ukrainian).
- Shandryhos, V. I., (2016). Mistse ozdorovchoi aerobiky u pidhotovtsi maibutnoho fakhivtsia z fizychnoi rehabilitatsii. Sumy: Vyd-vo SumDPU imeni A.S. Makarenka, 144–147 (in Ukrainian).
- Visek, A. J., Watson, J. C., Hurst, J. R., Maxwell, J. P., & Harris, B. S. (2010). Athletic identity and aggressiveness: A cross-cultural analysis of the athletic identity maintenance model. *International Journal of Sport and Exercise Psychology*, 8(2), 99–116. doi:10.1080/1612197X.2010.9671936.